

## IRL-i programm 2011-2015

### IRL-i 100 SAMMU EESTILE VALITSEMISPROGRAMM 2011-2015

**Isamaa ja Res Publica Liidu peaeesmärk on tagada eesti rahva, keele ja kultuuri püsimine ning areng.** Selleks on vaja hea seista **kõigi Eesti inimeste heaolu ja õigustatud huvide eest.** Eesti riik peab inimestele senisest lähemal olema, inimesi vajaduse korral aitama ja nende arvamust kuulama.

Viimased aastad pole Eestile olnud kerged. Ühisel jõul oleme raskustest ometi üle saamas ja nüüd tuleb panna alus uuele tõusule. Me peame jõudma sinna, et igaühel oleks **kindel töö, palk, kodu** ning et inimesed ei peaks toimetuleku ja oma laste tuleviku ja hea hariduse pärast muretsema. Igaüks peab saama veeta aega turvalises kodus koos lähedastega. Töö kõrvalt peab jääma vaba aega ja võimalusi tegeleda hobidega, meelelahutusega, kultuuriga. IRLi jaoks on kõige tähtsam, et Eesti peres on vanematel töö ja perel oma kodu. Töö ja kodu olemasolu on kõigi probleemide lahendamise eeldus.

Eesti peab olema **tark, avatud ja salliv**, pakkudes igale inimesele parimaid võimalusi eneseteostuseks, oma ettevõtete arendamiseks ja eesmärkide saavutamiseks kas siis üksi või koos kaaslastega nii Eestist kui ka mujalt maailmast. Me usaldame inimesi ja oleme seisukohal, et riik peab vähem tegelema ettekirjutustega ning rohkem lubama inimestel endal sobivaid valikuid teha.

Selleks tuleb Eestil ühelt poolt jätkata meile edu toonud poliitikat, teisalt olla valmis muutusteks. Isamaa ja Res Publica Liit läheb järgnevale neljale aastale vastu **programmiga**, mis tugineb meie traditsioonilistele väärtustele, kindlale, kuid samas avatud isamaalisusele, kodudele ja peredele, valmisolekule teha ka ebapopulaarseid otsuseid, kui see on Eestile vajalik.

IRL on seisnud ja seisab järjekindlalt **Eesti pikaajaliste eesmärkide** eest. Me ei ole läinud ega lähe koostööle jõududega, kellele need huvid on võõrad või ebaolulised ning kes keskenduvad vaid päeva populaarsusele, jagades selleks muretult järeltulevate põlvete pärandust. Meie poliitika tugineb väärtustele, mitte huvidele.

IRL pakub välja tervikliku programmi Eesti juhtimiseks järgmisel neljal aastal. Kõige olulisemaks peame alljärgnevaid eesmärke ja nende saavutamise teid.

- **Kindel sündimuse kasv.** Tõstes emapalga kõrvale emapensioni, väärtustame mitte ainult laste sünnitamist, vaid ka üleskasvatamist.
- **Kindel tulevik noortele.** Andes noortele võimaluse saada kõrgharidus tasuta, anname peredele kindluse, et rahapuudusel ei jää Eestis kellelgi hea haridus saamata.
- **Kindel toimetulek peredele.** Koduga seotud kulude kasvu tõttu on paljudel peredel üha raskem ots otsaga kokku tulla. Monopolide ohjeldamise seadusega panime ranged piirid vee- ja küttemonopolidele ning esimesed hinnalangused on juba käes. Taastuvenergia tasusid üle vaadates on võimalik vähendada elektrihindu. Et kaotada küttegaod ja vähendada inimeste küttearveid, soojustame riigi toel korterelamud. Alandame nii kütte- kui ka veekulusid kuni poole võrra.

**Et tagada Eesti riigi kindel areng, on IRLi eesmärk saavutada Euroopa Liidu keskmisest 3 korda kiirem majanduskasv. Kindel majanduskasv ei ole meie jaoks eesmärk iseeneses, vaid heaolu saavutamise vahend.** Majanduskasv vähendab tööpuudust ja tagab kindlad töökohad, palgatõusu ja karjäärivõimalused kõigile. Paremini laekuvate eelarvetulude arvel saame pakkuda paremaid avalikke teenuseid ja suuremaid pensione. Selleks hoiame riigieelarve tasakaalus, anname tööjõumakse vähendades ettevõtlusele uue hoo ja toetame eksporti.

#### Kindlad töökohad, palgatõus ja karjäärivõimalused igale tööinimestele

IRLi jaoks on kõige tähtsam, et Eesti peres on vanematel töö ja perel oma kodu. Töö ja kodu olemasolu on kõigi probleemide lahendamise eeldus. Seega peab IRL kõige olulisemaks uute töökohtade loomist ja aitab sellele igati kaasa.

Eesti majanduse uus tõus põhineb julgusel edendada ja kaitsta vaba ettevõtluse põhimõtteid. IRLi eesmärk on tagada Eestile järgmise nelja aasta jooksul võrreldes ELi keskmisega kolm korda suurem majanduskasv. Selleks tuleb teha järgmist.

1. **Teeme Eesti ettevõtlikumaks.** Pakume noortele ettevõtlusharidust ja enam toetusi uute äride käivitamiseks. Käivitame programmi Start-

- ip Eesti uute innovaatiliste ettevõtete sünniks. Riigi ja erasektori koostöös tuleb luua Eesti kasvuettevõtetele omakapitali pakkuv fond.
2. **Langetame makse**, et panna majandus kiiremini kasvama. 2011. aastal kehtestame sotsiaalmaksule ülempiiri, et soodustada kõrgepalgaliste töökohtade loomist Eestis. Töötuskindlustusmaks tuleb 2014. aastaks alandada kriisieelsele tasemele. Ettevõtetele tuleb anda võimalus kasutada aastas töötaja kohta maksuvabalt kuni 100 000 krooni (6391 eurot) vabatahtliku pensionikindlustuse sissemakseteks, töötaja koolitamiseks või spordi, tervishoiu ja tervisekindlustuse tarbeks.
3. **Tõstame tööhõivet**. Tööhõive suurendamiseks vabastab IRL pikaajalisi töötuid noori rakendavad ettevõtjad pooleks aastaks neile makstavalt palgalt sotsiaalmaksu tasumisest. Töötuks jäänud inimestele pakutav ümber- või täiendusõpe tuleb koostöös ettevõtjatega teha sihipärasemaks ning suunata konkreetsetele töökohtadele. Peame vajalikuks arendada töötukassa kaudu aktiivsete tööturumeetmete pakkumist. Erilist tähelepanu pöörame noortele ja lastega peredele. Töötukassa kaudu rahastatavates meetmetes näeme ette rohkem võimalusi pikaajalisteks koolitusprogrammideks. Arendame välja riikliku programmi, et valmistada ette erialase ettevalmistuseta ja pikka aega ehk üle 12 kuu tööd otsivate inimeste laiapõhjalist erialaõpet. Vajalik on tagada noortele karjääriõpe ja nõustamine üldhariduse, kutse- ja kõrghariduse tasemel.
4. **IRL ei lase Eestil langeda võlalõksu**. Lükkame tagasi riigi võlakoormuse suurendamise ettepanekud ja seisame selle eest, et järgmise nelja aasta jooksul ei tehta ühtegi puudujäägiga riigieelarvet ning asutakse taastama reserve. IRL külmutab neljaks aastaks ministeeriumite valitsemiskulude osakaalu riigieelarves. Meie maksumaksja rahaga ei larista. Põhiseadust tuleb täiendada valitsussektori eelarve tsüklilise tasakaalu nõudega, mis kaitseb liigse kulutamise ja laenamise eest.
5. **Eesti majanduse kasvu mootor on kaupade ja teenuste ekspordi kasv**. Peame oluliseks selgitada koostöös ettevõtjate ja ekspertidega välja Eesti potentsiaalsed kasvuvaldkonnad. Majanduspoliitika, hariduspoliitika ja teiste poliitikate kujundamisel ja ettevõtluse toetusmeetmete disainimisel arvestame kasvusektorite vajadusi. Toetame jätkuvalt loomemajanduse ja turismimajanduse arengut.
6. **Uued investeeringud**. Investeermisaktiivsuse suurendamiseks muudab IRL uute investeeringute Eestisse meelitamise kogu valitsuse prioriteediks. Töötame läbi strateegilistes valdkondades investeerimissoodustuste andmise võimalused.
7. **Võimalusi avav majanduspoliitika**. Eesti majanduspoliitika peab olema pragmaatiline ja võimaldama Eesti ettevõtetel edukalt tegutseda nii lääne kui ka ida suunal. Majandussuhetes Venemaaga tuleb esiplaanile tõsta see, et vabakaubanduse põhimõtetest lähtumine ning bürokraatlike tõkete kõrvaldamine on mõlema riigi majanduslikes huvides.

## INFOÜHISKONNA ARENDAMINE

Informatsiooni-kommunikatsiooni tehnoloogiad (IKT) mängivad Eesti arengus suurt rolli. Infoühiskonna edendamiseks peab riik koos ettevõtlusorganisatsioonidega ja teadlastega lükkama käima Eesti infoühiskonna arendamise kava.

8. **Käivitame e-hariduse projekti**, mille käigus uuendame kogu üld- ja kutsehariduse IKT abil. Kõik õpetajad peavad saama vajaliku IKT-pädevuse. Suurendame 2015. aastaks IKT-erialadel kõrgkoolide lõpetanute hulka 1500 inimeseni. Koostöös ülikoolide ja ettevõtetega käivitame 2012. aastal IT-Akadeemia projekti, seades eesmärgiks maailmatasemel IKT õpetamise magistri- ja doktoriõppe tasemel.
9. **Digitaalse lõhe vähendamine**. Jätkame koostöös erasektoriga tööd digitaalse lõhe vähendamiseks (programm „Ole kaasas”), seades eesmärgiks, et 2015. aastaks oleks 85% elanikkonnast teadlikud arvuti- ja interneti võimaluste kasutajad. Jätkame riigi ja omavalitsuste teenuste elektrooniliseks muutmist sihiga, et 2015. aastaks kasutaks riigiportaali www.eesti.ee vähemalt 500 000 inimest.
10. **Lairiba-internet**. Koostöös sideettevõtetega kaetakse kogu Eesti lairiba-internetiga. Hoolitseme küberturvalisuse eest ning rakendame programmi, millega tagada laste ja noorte turvalisus internetis.
11. **Riigi IT lahenduste eksport**. IKT-teenuste ekspordi toetamiseks loome õigusliku lahenduse, et Eesti ettevõtted saaksid ka riigi tellimusel käivitatud IKT-lahendusi turustada välismaal.

## ENERGEETIKA - ENERGIAJULGEOLEKU KINDLUSTAMINE JA ENERGIA SÄÄSTMINE

IRLi energiapoliitika keskendub kahele peamisele eesmärgile, milleks on Eesti energiajulgeoleku kindlustamine ja energia säästmine. Nende eesmärkide saavutamiseks peab IRL vajalikuks järgmisi samme.

12. **Investeeringud energiatõhususse**. IRL seisab selle eest, et riik jätkaks senisest suuremas mahus investeeringuid elumajade ja avalike hoonete energiatõhususe parandamisse. Järgmisel perioodil CO2 kvootide müügist riigile laekuv tulu tuleb eranditult suunata energiasäästu ja energiajulgeoleku investeeringuteks.
13. **Mitmekesine elektritootmine**. IRL pooldab mitmekesisest elektritootmist ning kodumaiste taastuvate energiaallikate kasutamist elektri ja soojuse tootmisel. Tarbija taskust makstavad toetused elektritootjatele tuleb aga langetada mõistlikule tasemele nii ruttu kui võimalik. IRL toetab põlevkivi senisest rohkem vääristavat kasutamist, sh põlevkivist vedelkütuste tootmist Eestis kui Eesti energiajulgeolekut parandavat ettevõtmist.
14. **Tuumaenergia vajab otsuseid**. IRL on seisukohal, et tuumaenergia kasutamine on CO2 kõrge hinna juures otstarbekas. Langetame hiljemalt 2012. aastaks otsuse, kas ühineda Ignalina tuumajaama projektiga, sõlmida koostööleping Soomega või alustada oma tuumajaama rajamist.
15. **Tark elektrivõrk**. Eesti elektrivõrku tuleb edasi arendada targa elektrivõrgu põhimõttel ning soosida ka päikesepaneelide ja pisemate tuulegeneraatorite kasutamist tarbijate poolt, et katta osaliselt oma energiavajadus.

16. **Gaasiühendused maailmaga.** Eesti vajab ühendusi maailma gaasituruga, et mitte sõltuda vaid Venemaa gaasitarnetest. IRL jätkab tööd selleks, et meie lähikonda (eelistatavalt Eestisse) rajataks gaasiturul konkurentsi tekitav veeldatud maagaasi terminal.

## TRANSPORT - KINDLAD ÜHENDUSED EESTI SEES JA VÄLISMAAILMAGA

Meie teede ja tänavate, raudteede, sadamate ja lennuväljade ning ühistranspordi olukord ja kasutajasõbralikkus mõjutab otseselt seda, kui hea on Eestis elada ning millised on majanduse arenguvõimalused. Seetõttu leiab IRL, et Eesti transpordi taristu arendamist tuleb ka järgmisel ELi finantsperioodil käsitleda riiklikult esmatähtsa küsimusena.

17. **Jätkame teede tänapäevastamist.** Eesti tihedaima liiklusega teed (Tallinna-Tartu, Tallinna-Narva ja Tallinna-Pärnu maantee) tuleb välja ehitada neljarealisena, kaasates ettevõtmisesse ka erakapitali. Tallinna ja Harjumaa liikluse parandamiseks tuleb Tallinna ringtee ehitada neljarealiseks. IRL koostab kava selle kohta, kuidas muuta kõik Eesti arvestatava kasutusega kruusateed aastaks 2030. tolmuvabaks.

18. **Tihendame lennuliiklust.** Nii äri kui ka turismi arenguks on tarvis arendada lennuliiklust. IRL toetab Tallinna lennujaama atraktiivsuse kasvatamist, et tagada Tallinna igapäevast külastamist võimaldav lennuühendus Euroopa äri- ja finantskeskustega.

19. **Toetame kiiret ja mugavat rongiühendust Euroopaga.** Töötame koos Poola, Leedu ja Lätiga ning Euroopa Komisjoniga Rail Baltica Tallinna-Varssavi reisirongiliini avamise nimel. Tõstame ühistranspordi kasutajasõbralikkust, viies kogu raudteevõrgul kiiruse 120 kilomeetrini tunnis ning uute rongide saabumisel tihendame rongiliiklust. Arendame piirkondlikku ühistransporti, et oleks tagatud piisav ühendus kõigi Eesti paikadega ning bussi- ja rongitranspordi parem haakuvus.

20. **Merenduspoliitika.** Meretranspordi ja -turismi edendamiseks tuleb Eesti merenduspoliitika heaks kiita Riigikogus. Koostada tuleb Väinamere, Soome lahe ja Peipsi järve väikesadamate arendamise programm. Mandri ja saarte vahelise laevaühenduse puhul tuleb saarte püsielanike pileti hinnale rakendada maanteepikenduse põhimõtet.

## Kindel kasv - haridus ja teadus on uue jõukuse alus

Isamaa ja Res Publica Liit näeb Eesti tuleviku võtit heas ja kättesaadavas hariduses ning kõrgetasemelises teadustegevuses. Haridus on oluline hüve nii igale inimesele kui ka ühiskonnale tervikuna. Haritud rahvas suudab hoida kestvalt alal ka eesti keelt ja kultuuri. Isamaa ja Res Publica Liidu jaoks on haridusvaldkond eelseisvatel aastatel peamine prioriteet.

21. **Tasuta kõrgharidus.** Kõrgharidus peab pere rahalistest võimalustest sõltumata olema kättesaadav kõigile võimekatele noortele. Selleks tagame riigi ja õppeasutuse kokkuleppel ülikoolides ja riigi rakenduskõrgkoolides õppemaksuta eestikeelsed õppekohad sisseastumiskatsed läbinud üliõpilastele, et neil oleks võimalik nominaalaja jooksul omandada üks erialadiplom. Arendame välja ka vajaduspõhise õppetoetuste süsteemi ja eraldame senisest rohkem riiklikke stipendiume.

22. **Meie lapsed peavad ka tulevikus õpetama parimad õpetajad.** Selleks tõstame noorem pedagoogide palga 2014. aastaks Eesti keskmise palga tasemele ning jätkame Isamaa ja Res Publica Liidu algatatud 200 000-kroonise lähtetoetuse maksmist noortele alustavatele õpetajatele (lähtetoetust saab juba praegu ligi 150 noort õpetajat). Õpilaste toetamiseks ja õpetajate töökoormuse vähendamiseks anname võimaluse võtta tööle abiõpetajaid.

23. **Head alg- ja põhikoolid peavad olema kodu lähedal.** Tagame, et kõigi maapiirkondade alg- ja põhikoolide õpilaste koolitee on mõistliku pikkusega. Selleks sobiva transpordi korraldamisel teeb riik koostööd omavalitsustega.

24. **Gümnaasiumide tase peab olema ühtlasem.** Toetame maakonnagümnaasiumide välja arendamist kõigis maakonnakeskustes nn puhta gümnaasiumina, vajaduse korral riigi gümnaasiumina.

25. **Viime ellu uuenduslikud õppekavad,** et põhikooliõpilaste aineõppekoormus väheneks ning kooli pakutud loomingulised võimalused tekitaksid õppimise vastu veel suuremat huvi, gümnaasiumis oleks aga õpilasel võimalik teha senisest palju rohkem valikuid. Rõhk on ka õpilase arengut toetaval väärtuskasvatusel. Tagame täisleppimatuse koolivägivalla suhtes.

26. **Kõik peavad saama eesti keele koolis selgeks.** Viime lõpule vene gümnaasiumide ülemineku eesti õppekeelele, tagades koolidele vajalikud õpetajad. Aitame omavalitsustel moodustada vene keelt emakeelena kõnelevate noorte jaoks tugevaid, hea eestikeelse õppega nn vene lütseume.

27. **Toetame kodanikualgatust ja haridusinnovatsiooni.** Tagame üldhariduskoolide õppe- ja tegevuskulude võrdse rahastamise, lähtudes õppe sisust ja kvaliteedist ning sõltumata kooli omandivormist.

28. **Alusharidus lasteaias.** Kõik lapsed, kelle vanemad seda soovivad, peavad saama alushariduse lasteaias. Lasteaedes peab lisaks kasvatajatele olema piisavalt tugispetsialiste ja lasteaed peab toetama nii laste loovuse kui ka väärtussüsteemi arengut.

29. **Jätkame kutsekoolide väljaehitamist rahvusvahelisel tipptasemel.** Läheme ka kutsehariduse puhul üle süsteemsele kvaliteedihindamisele, et meie kutsekooliõpetajate oskusi tunnustaksid nii tööandjad kui ka teised riigid. Kutsekoolide roll piirkondlike kompetentsikeskustena peab tõusma.

## Kindlad kodud - kodukulud alla

Eesti on koduomanike ühiskond ja seda juba sajandeid. Rinnapiimaga kandub meisse soov saada pigem varem kui hiljem oma kodu peremeheks ja mitte sõltuda teiste armust. Üle 80 protsendi Eesti peredest on oma kodu omanikud. Ka kodulaenuvõtjate arvult oleme järk-järgult jõudmas järele Põhjamaadele. IRL peab tähtsaks seista koduomanike eest ja kaitsta nende huve.

IRL seisab selle eest, et Eesti peredele säiliks oma kodu, et ajutistesse makseraskustesse sattunud inimesed ei kaotaks oma kodu, et vee- ja

küttehinnad oleksid madalamad, et soodustused koduomanikele säiliks.

30. **Kodutoetus kolmelapselistele peredele:** 2007. aastal algatas IRL kodutoetuse idee nelja- ja enamalapselistele peredele. Selle mõte on toetada väikese sissetulekuga lasterikaste perede elamistingimuste parandamist või uue kodu soetamist. Praeguseks on saanud kodutoetust juba ligi 1000 lasterikast peret, kus kasvab üle 3500 lapse. Peame oluliseks laiendada kodutoetust ka kolmelapselistele peredele.

31. **Kommunaalmonopolide ohjeldamine ja kortermajade soojustamine** - IRLi algatusel vastu võetud monopolide ohjeldamise seadusega seati ranged piirid vee-, kütte- ja gaasimonopolidele ning kaitstakse senisest rohkem tarbijate ehk koduomanike huve. IRL peab oluliseks jätkata riigi toel ulatuslikult korterelamute soojustamist, et aidata inimestel säästa energiat ja koos sellega raha. Alandame nende sammudega koduomanike kütte- ja veekulusid kuni poole võrra.

32. **Maamaksu kaotamine kodudelt** - IRL on seisukohal, et maamaks kodudelt tuleb Eestis kaotada. Peame ebaõiglaseks, et oma kodualuse maa välja ostnud koduomanikud peavad tasuma selle eest ka koormavat maamaksu.

33. **Kodulaenu intresside maksuvabastuse säilitamine** - 1996. aastal kehtestati Eestis kodulaenu intresside maksuvabastus, et muuta inimestele oma kodu soetamine soodsamaks. Siin on sihtgrupiks peamiselt pikaajalised kodulaenuvõtjad. IRL seisab selle eest, et nimetatud maksuvabastus säiliks.

34. **Koduomanike võlakaitse seaduse jõustamine** - IRLi algatusel võeti vastu nn koduomanike võlakaitse seadus, mis annab laenuga kodu soetanule suurema kaitse suhetes pangaga ja aitab makseraskusse langenud kodulaenuvõtjal oma võlgasid ümber kujundada. Peame oluliseks tagada võlakaitse seaduse sujuv rakendamine. Võlakaitse seadus kaitseb senisest enam Eesti 160 000 kodulaenuvõtjat. Selle kohaselt kaitstakse tagatiseks seatud kodu võimaliku sundmüügi eest, keelatakse täiendava tagatise nõudmine pelgalt kinnisasja turuväärtuse languse tõttu, vähendatakse kõrvalnõudeid (intressid, viivised) ja täitekulusid.

## Peredele turvalisem elu!

Kõige raskem on praegu töötutel lastega peredel. IRLi jaoks on tähtis, et nende perede elu oleks inimväärne ka siis, kui vanemad on kaotanud töö ja et vanemad ei peaks kaotama lootust uue töö leidmiseni.

IRLi eesmärk on turvaline pereelu, õnnelik lapsepõlv igale lapsele, Eesti riigi ja rahva jätkumine nüüd ja tulevikus. IRL kaitseb traditsioonilisi pereväärtusi. Me soovime kaasa aidata sellele, et Eestimaa peredesse sünniks lapsi ja et nendel lastel oleks võimalik elada pikk, terve ja rahuldust pakkuv elu. Me usaldame peresid ja oleme seisukohal, et riik peab vähem tegelema ettekirjutustega ning rohkem lubama inimestel endal sobivaid valikuid teha. Meie perepoliitika tugineb väärtustele, mitte huvidele.

35. **Perede tugisüsteem.** Usaldame inimesi ja aitame neil endal oma elukorralduse üle otsustada! Arendame välja süsteemse, perede vaimset tervist ja heaolu toetava tugisüsteemi ning juba koolipingist algava vanema hariduse.

36. **Emade õiguste kaitse peab olema tagatud!** Osutame kaitset nendele lapseootel emadele, keda tööandja diskrimineerib. Taastame erasektoris töötavatele lapseootel emadele samad õigused, mida riik pakub avalikus sektoris. Vähendame aborte raseduskriisiaegse nõustamisega. Aitame leida perele ja sündivale lapsele võimalikult turvalised lahendused. Toetame võrgustikutööd.

37. **Võitleme laste vaesuse vastu!** Sotsiaaltöötajad ning koolid ja lasteaiad saavad teha paremat koostööd, et peresid lihtsamalt ja kiiremini aidata. Jätkame lasterikaste perede kodutoetuse programmi ja lasterikaste perede emale riigi poolt palga maksmisega.

38. **Igale lapsele lapsesõbralik ja last arendav lasteaiakoht!** Toetame kohalikke omavalitsusi investeeringutes lasteaedadesse ja -sõimedesse regionaalarengu fondidest. Peame vajalikuks, et lapsi abistaks rohkem õpetajaid ja spetsialiste. Sama pere lapsed saagu samasse lasteaeda. Toetame ka alternatiivseid lastehoiuvõimalusi. Lastehoiu reeglid teeme inimlikumaks ja vähem bürokraatlikuks.

39. **Laste tervis on ülioluline!** Toetame suuremat riiklikku kontrolli sünnitusmajade ja perearstide koostöö ning perearstide tegevuse üle, et tagada iga sündinud lapse nõuetekohane tervisejälgimine enne kooli. Oleme vastu sellele, et erivajadustega laste koolidest kaotataks arstide ametikoht. Toetame sportimis- ja liikumisvõimaluste parandamist lastele ja noortele.

40. **Laps ei tohi kannatada vanemate tüli tõttu.** Loomes riikliku elatise tagamise fondi nende perede toetuseks, kus lahutatud või perega mitte koos elav vanem ei maksa lapsele elatisraha. Riik tegelegu ise hiljem kohuslaselt summade sissenõudmisega. Peame oluliseks ennetada perevägivalda ja aidata hättasattunuid. Ohvreid tuleb kohelda professionaalselt ja suure empaatiavõimega igal pool: politseis, kohtus, koolis sotsiaaltöötajate poolt. Selleks seame reegliks, et vastavad inimesed saavad asjakohase koolituse.

41. **Teeme vanemahüvitise paindlikumaks.** Praegune vanemahüvitise süsteem hoiab emad liiga jäigalt tööturult eemal ning ei lase peredel endil otsustada, kuidas parimal viisil ühitada töö- ja pereelu. Võimaldame vanemahüvitist kasutada pikema perioodi jooksul nii, et vanemahüvitise kogusumma ei kahane ja vanemahüvitise perioodi kestvus päevades ei muutu. Muudame peresõbralikumaks ka haige lapse hooldamise võimalused.

42. **Laste hooldamine.** Väärtustame laste töökasvatust. Toetame laste tööharjumuste kujunemist, soodustame jõukohase töö tegemist ja tunnustame tööandjaid. Toetame õpilasmalevaid.

## ERIVAJADUSTEGA INIMESTELE VÄÄRIKAS OSA ÜHISKONNAS

43. Toetame puuetega inimeste sotsiaalhoolekande ja raviteenuste arendamist ja abivahendite rahastamist nõnda, et kaoksik järjekorrad. Peame tähtsaks pidevalt rahastada puuetega inimeste sporti ning tagada neile ligipääsetavus spordiasutusse.

## KINDEL PENSION

Meie Eesti on üles ehitatud tänased eakad. Me oleme uhked, et IRL oli valitsuses, mis hoidis pensione ka kõige raskematel aegadel. Nüüd, kui asjad hakkavad minema taas paremini, seisame selle eest, et pensionid kasvaksid edasi samas tempos, nagu tekivad uued töökohad ja kasvab Eesti perede jõukus. Eesti eakatel on õigus saada majanduskasvust õiglane osa ja vaadata tulevikku majandusliku kindlustundega.

44. **Kindel pensionitõus.** Peame vajalikuks tagada majanduskasvu toel kindel pensionitõus eakatele.

45. **Seame 2012. aastast sisse emapensioni.** Seame sisse riigieelarvest makstava riikliku toetusena vähemalt kolme pensionistaaži täisaastaga võrdse pensionilisa vanaduspensioni ikka jõudnud emadele. Nõnda peaks kahe lapse ema saama praegust keskmist vanadus pensioni arvestades pensionile minnes ühe kuu pensioni lisaks ehk kolmeteistkümnenda pensioni.

46. **Lesepension.** Dialoogis eakate ühendustega algatame arutelu lesepensioni sisseseadmise üle. Lesepension kompenseeriks üksikuks jäänud abielupaari liikme täiendavaid kulutusi toimetulekuks. Lesepensionit tasutaks riikliku pensionikindlustuse vahenditest.

## TUGEV TERVIS KÕIGILE!

IRL siht on, et inimesed elaksid kauem: mehed vähemalt 75- ja naised vähemalt 84aastaseks. Sealjuures peab pikenema ka see osa elust, mille inimene elab tervena: meestel 60 ja naistel 65 aastat. Selle eesmärgi soovime saavutada hiljemalt 2020. aastaks.

47. **Tuleb oluliselt vähendada alkoholi ja tubaka tarbimist.** Selleks kasutame riigi maksupoliitikat ja kehtestame reklaamipiirangud. Kehtestame riikliku alkoholipoliitika, mille eesmärk on vähendada alkoholitarbimist ja sellest tulenevaid kahjusid. Peame vajalikuks arendada välja alkoholi liigtarvitamise varajase avastamise ja nõustamise süsteem, et ennetada kroonilise alkoholisõltuvuse väljakujunemist ning suurendada ravi- ja rehabilitatsiooniteenuste hulka alkoholist loobujatele.

48. **Ennetustegevus.** Enneaegsete surmade vähendamiseks on meie jaoks oluline ennetustegevus. Erilise tähelepanu all on siin südame-veresoonkonna haiguste, pahaloomuliste kasvajate ning õnnetusjuhtumite ning mürgistuste ennetamine. Peame vajalikuks suurendada lastetervise programmide osakaalu riiklikes ennetusprogrammides.

49. **Vähendame ravijärjekordi.** Eriarstiabis peame tähtsaks lühendada ravijärjekordi. Siin on meie kõige suurema tähelepanu all südame-veresoonkonna haiguste ja pahaloomuliste kasvajate all kannatavad inimesed.

50. **Perearst kõigile kättesaadavaks.** Meie eesmärk on, et igale Eesti elanikule oleks tagatud esmatasandi tervishoiuteenused. Kõigis maapiirkondades tuleb tagada perearstiteenus. Selleks tuleb üle vaadata praegune maapiirkondade perearstide rahastamissüsteem ning võimaldada ülikooli lõpetanute paindlikumat tööleasumist. Peame vajalikuks, et õhtusel ajal ja puhkepäevadel oleks ühtsete põhimõtete alusel tagatud üldarstiabi kättesaadavus tõmbekeskustes asuvates tervisekeskustes.

51. **Ravimikaart.** Seoses eakate retseptiravimite suure omaosalusega peame vajalikuks hakata riigieelarvest täiendavalt kompenseerima retseptiravimite omaosalust eakatele ja kroonilistele haigetele. Selleks seatakse sisse riigieelarvest rahastatav ravimikaart, millega saab igal aastal tasuda retseptiravimite eest vähemalt tuhande krooni (64 euro) väärtuses.

52. **Hooldusravi kättesaadavaks.** Toetame hooldekodude kordategemisel riiklike investeeringute kasutamist. Peame otstarbekaks kehtestada hooldusravi patsiendi omaosaluse kahandamiseks selline rahastamise seadus, kus osaleksid kolmepoolselt haigekassa, omavalitsus ja patsient. Toetame kodus osutatavate tervishoiuteenuste arvu suurendamist hooldusravis ning päeva statsionaarse õeteenuse arendamist.

53. **Lisaraha tervishoidu.** Peame otstarbekaks arendada riigi strateegilise arengukava alusel tervishoiuteenuste eksporti avaliku ja erasektori partnerluses. Selleks on oluline ühine turundustegevus, investeerimis riskide hajutamine ning riiklike soodustuste ja erainitsiatiivi ühendamise

## Looming ausse, kindlustunne kultuuritegijatele

Isamaa ja Res Publica Liidu soov on luua oluliselt paremad tingimused rahvusliku kultuuri õitsenguks, loome majanduse edenemiseks ning võimalused kodanike loovuse vabaks arenguks, sest põhiseaduse kohaselt peab Eesti riik tagama Eesti rahvuse ja kultuuri säilimise läbi aegade.

54. **Kaasav kultuuripoliitika.** Kaasame kultuuripoliitika kujundamisse senisest enam kultuurivaldkondade esindajaid ja eksperte. Korraldame ümber kultuuriorganisatsioonide rahastamise, tagades mitmeaastased rahastamise baaskokkulepped ning kõigile võrdsed võimalused konkureerida riiklikule rahastamisele sõltumata omandivormist. Rahastamisel arvestame senisest enam sisulisi kriteeriume ja valdkonnaekspertide hinnanguid.

55. **Loomemajandus.** Peame loomemajandust üheks Eesti selgeks kasvuvaldkonnaks. Toetame loomemajanduse (filmitööstus, muusikatööstus, arhitektuur ja disain) ettevõtjaid ekspordiagentuuride ja kohalike tugistruktuuride / kompetentsikeskuste loomisel ning EASi toetusmeetmete kaudu.

56. **Kultuuripärandi kaitse.** Kultuuripärandi säilimise tagamiseks loome mälestiste omanikele mõeldud restaureerimis toetuste fondi.

57. **Vabakutselised loovisikud.** Tagame vabakutselistele tunnustatud loovisikutele tervisekindlustuse ja muud sotsiaalsed tagatised ka olukorras, kus nende maksustatud sissetulekud ei ole regulaarsed, aga ületavad aastas 12 kordset miinimumpalka.

## Sport

58. **Toetame sportimisvõimalusi üle Eesti.** Loomme järgmise ELi finantseerimisperioodi vahenditega programmi, mille eesmärk on arendada välja üle-eestiline sporditaristu.

59. **Selged prioriteedid.** Seame spordi rahastamisele selged ja üldsuse jaoks arusaadavad prioriteedid.
60. **Kohalik spordielu korda.** Taastame omavalitsuste kohustuse toetada oma haldusterritooriumil asuvate spordiorganisatsioonide tööd.

## Regionaalpoliitika - kindlad kodud ja töökohad kõikjal Eestis

61. **Viime läbi haldusreformi**, millega tugevdame omavalitsusi, vähendame vallabürokraatiat ning muudame omavalitsused kohaliku ja regionaalse arengu reaalseks suunajaks. Tagame seadusega, et teenused inimestele ei vähene, vaid paranevad.
62. **Tartu ja Tallinn.** Toetame Tallinnale Eesti teise peamise majandusliku, kultuurilise ja administratiivse keskusena konkurentsi pakkumisel Tartut.
63. **Kasvavad omavalitsused.** Käsitleme linnalähedasi kasvavava rahvaarvuga omavalitsusi regionaalpoliitiliselt erilistena, sest rahvaarvu kasvu tõttu vajavad nad enam investeringuid uutesse koolidesse, lasteaedadesse ja muudesse avalikesse objektidesse.
64. **Eestis peab olema tugev väikelinnade võrgustik.** Suuname ELi regionaalpoliitika uued vahendid erasektori töökohtade loomise toetamiseks just väikelinnadesse kui regionaalsetesse keskustesse. Nii tagame paremad töökohad nii keskuste kui ka ääremaade elanikele. Riigiasutuste töökohad hajutame üle Eesti - järgime reeglit, et riigiasutuste ja nende tugiteenuste ümberkorraldamisel eelistatakse asukohana maakonnakeskusi ja väikelinnu, mitte Tallinna.
65. **Maamajandus ja maaelu.** Toetame maaelu ja maamajanduse mitmekesistamist eraldi meetmetega põllumajandus ministri ja regionaalministri valitsemisalades. Toetame põllumajanduse ja maaelu arengut läbi hoiu-laenuühistute süsteemi Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) kaudu. Toetame LEADERi meetme tegevuste, kohaliku omaalgatuse programmi, väikesaarte programmi, Setu, Peipsiveere ja teiste programmide kaudu kohalikke algatusi ning kohalike kultuuri- ja spordiobjektide arendamist. Töötame välja uue programmi erasektori teenuste kättesaadavuse parandamiseks maal. Töötame välja uue meetme nõukogudeaegsete amortiseerunud tootmishoonete lammutamiseks ja nende ümbruse korrastamise toetamiseks.

## Põllumajandus konkurentsivõimeliseks - Eesti toit toidulauale ja ekspordiks

- Meie eesmärk on, et Eesti põllumehed, kalurid ja toiduainetetööstus suudaksid pakkuda maitsvat, tervislikku ja konkurentsivõimelise hinnaga Eesti toitu nii kodumaistele tarbijatele kui ka välismaale müügiks. Peame oluliseks mitmekesistada maamajandust ja luua maal uusi töökohti.
66. **Ühtne ja konkurentsivõimelisem põllumajandus.** Meie eesmärk on konkurentsitingimuste ja põllumajandustoetuste võrdsustamine ning suurem turule orienteeritus. Seisame selle eest, et ELi ühine põllumajanduspoliitika jääks ühtseks ja ühiselt rahastatavaks. Tagame ELi põllumajandustoetuste kaasfinantseerimise (top-up) Eesti riigi eelarvest lubatud maksimaalses ulatuses. Lihtsustame põllumajandussaaduste tootmise, käitlemise ja turustamise nõudeid ning vähendame bürokraatiat.
67. **Laiendamine toidutööstuse võimalusi.** Tõstame toidutööstuse konkurentsivõimet. Panustame enam toidutööstuse arengusse, laiendades abisaajate ringi ja abikõlbulike tegevuste hulka. Pöörame erilist tähelepanu eksportivatele tööstustele. Loomme eraldi abimeetmed mahepõllumajandussaadusi töötlevatele tööstustele ja võimaldame toetust taotleda ka tulundusühistutel. Laiendame „Eesti toidu“ programmi, edendades sellega tervislikke toitumisharjumusi ja parandades kohaliku toidu mainet. Soosime lasteasutustes kohaliku ja tervisliku toidu kasutamist - rämpstoit peab koolidest kaduma.
68. **Jätkame metsanduse toetamist eurorahadega.** Jätkame Eesti metsanduse toetamist ühise põllumajanduspoliitika eelarvest ka järgmise ELi eelarveperioodi jooksul.
69. **Maksuvabastus metsaomanikele.** Toetame kõigile FIEdena tegutsevatele metsaomanikele võimaluse andmist, millega saaks 3 aasta jooksul müüa tulumaksuvabalt kuni 135 000 krooni eest oma metsast saadud metsamaterjali.
70. **Kalurite tegevuse mitmekesistamine.** Toetame rannakalanduse arendamist ja kalurite tegevuse mitmekesistamist turismi ja teistesse valdkondadesse. Jätkame kalakasvatuse investeringute toetamist ning kavandame kalakasvatustevõtetele MESi kaudu pikaajaliste laenude võimaldamist.

## Tugev kodanikuühiskond

- Oma riigi ja kogukonna elu edendavad aktiivsed kodanikuühendused on tugeva riigi selgroog. Üheskoos tegutsemine loob sidemeid inimeste vahel ja aitab meil ühiskonnana paremini koos toimida.
71. **Kaasame kodanikuühendusi.** Rakendame Eesti Kodanikuühiskonna arengukava (EKAK) ja „Kaasamise hea tava“ põhimõtteid. Anname äriregistris vabaühenduste kohta olevad andmed vabalt kasutusse, et oleks lihtne leida organisatsioone, kes vajavad vabatahtlikke, kellele annetada, keda kaasata jne. Laiendame riigi ja omavalitsuse ülesannete delegeerimist kodanikühiskonna organisatsioonidele.
72. **Kindel rahastamine kodanikühendustele.** Toetame jätkuvalt kodanikühiskonna organisatsioone ja algatusi KÜSKI, kohaliku omaalgatuse programmi, hasartmängumaksu nõukogu ja muude rahastamiskanalite kaudu. Suurendame Kodanikuühiskonna Sihtkapitali riigieelarvelist toetamist. Loomme ühendustele peale projekti toetuste ka tegevustoetuste süsteemi
73. **Noortele rohkem õigusi.** Ühiskond vananeb ja lastega perede arv kahaneb. Algatame ühiskonnas debati selle üle, kas ja kuidas oleks ühiskonnas stabiilse tasakaalu hoidmiseks mõistlik arvestada valimistel laste ja noortega. Algatame arutelu lapsevanematele valimistel laste eest lisahääle andmise ja valimisea 16. aastani viimise üle.

## Tugevad kirikud ja kogudused

IRL teeb igakülgset koostööd kirikute ja kogudustega, pidades oluliseks eeskätt ajaloolisi kirikuid. Selle koostöö käigus tagame arhitektuurimälestiste säilimise ja kaitse, keele, kultuuri ning religioosse teadmuse arengu ning kiriku suureneva sotsiaalse aktiivsuse. Näeme kirikut ja kogudusi aktiivsete partneritena teenuste osutamises Eesti elanikele.

74. **Toetame koguduste ja omavalitsuste koostööd.** Aitame kogudustel olla avalike teenuste osutamisel võimekamad. Aitame kaasa pühakodade ohutuse (kindlustuse, tule- ja valve signalisatsioonide paigaldamine) tagamisele. Tagame riikliku programmi „Pühakodade säilitamine ja areng 2003-2013" jätkumise ning kasvu aastateks 2013-2023. Koordineerime ja toetame usulis-rahvuslike mälestusmärkide hooldamist ja tutvustamist. Kirikule kuuluvad tagastamata varad tuleb tagastada.

## Mälu ja rahvuslus

(Kes minevikku ei mäleta, elab tulevikuta - J.Liiv)

75. **Isamaaline kasvatus.** Edendame isamaalist kasvatust ja toetame isamaaliste noorteorganisatsioonide tegevust.

76. **Toetame vabadusvõitlejaid.** Toetame Teises maailmasõjas Eesti riikliku iseseisvuse eest võidelnute tunnustamist [Riigikogu](#) otsusega. Toetame rahvusvahelise kommunismikuritegude muuseumi asutamist. Rajame Tallinnas kommunismiohvrite memoriaali.

77. **Ajaloo teadvustamine.** Toetame Rahvusvahelise Kommunismikuritegude Uurimise Komisjoni moodustamise algatust sarnaselt Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule. Edendame Eesti lähiajaloo uurimist ja selgitamist rahvusvahelisele üldsusele. Toetame lähiajaloo tutvustamist koolides erinevates regioonides ja keeltes.

## Turvaline Eesti

Peame kodanike turvalisust ja usalduse kasvatamist kehtiva õiguskorra vastu riigi tähtsaks ülesandeks. Selleks tuleb panna erilist rõhku kuritegude ennetamisele ja karistuspoliitikale, mis peab olema õiglane ja mõjus. Peame õigeks, et riik tegeleb ka selliste väiksemate õigusrikkumistega, millele reageerimine võib hoida ära suuremaid rikkumisi (nn katkise akna põhimõte). Korrarikkumiste talumine tänavatel süvendab inimestes hirmu ning tõmbab magnetina ligi kurjategijaid. Korratus, rāpases ja „kõik-lubatud“-keskkonnas võib isegi tavalistel inimestel lüüa välja kalduvus vägivallale. Oluline on teha riigi poolt kõik, et tuua noored õigusrikkujad ja esmarikkujad tagasi õiguskuulekale teele. Nn paadunud kurjategijate eest tuleb aga teisi inimesi kaitsta, eraldades kurjategijad muust ühiskonnast.

78. **Kuriteoennetus:** suuname kuriteoennetuse eelkõige noortele, toetades senisest suuremas mahus neile mõeldud kuriteoennetusprojekte ning hoolitsedes, et ka piisava vanemliku hoolitsuseta noortel oleks sisukat tegevust. Toetame naabrivalvet, et see võrgustik kataks ühtlaselt kõik Eesti piirkonnad. Peame oluliseks turvakaamerate paigaldamist linnaruumi, tänavavalgustuse olemasolu, linnaruumi korrashoidu ja sallimatust seinasodimiste suhtes.

79. **Kuritegevusvastase võitluse prioriteetid:** suuname kriminaalasutuste (politsei, prokuratuur) tegevuse ja vahendid eelkõige

- varjatud kuritegudele, mis taastoodavad uut kuritegevust (narkokaubandus, korruptsioon, rahapesu, inimkaubandus ja muu organiseeritud kuritegevus);
- alaealistega seotud ja nende vastu suunatud kuritegudele.

80. **Avaliku korra kaitsmine:** tagame korrakaitseüksuste suurema nähtavuse ja jõudmise abivajajani, koolitades ja kaasates iseseisva pädevusega abipolitseinikke. Lisame politseipatrulle kõrgema kuritegevusega piirkondadesse. Toetame ulatuslikult abipolitseinike tegevust. Pöörame erilist tähelepanu õiguskorra tagamisele Ida-Virumaal.

81. **Uimastid:** Jätame narkootikumid keelatuks ega lase langetada IRLi algatusel kuni eluaegse vangistuseni tõstetud karistusi raskete narkokuritegude eest. Suurendame märgatavalt narkoennetusraha. Määrame narkoennetuse eest vastutavaks ühe konkreetse ministri. Koolid peavad olema narkootikumidest vabad.

82. **Liiklusohutus ja pääste:** peame oluliseks liiklusturvalisuse jätkuvat suurendamist ja liiklusjärelevalvet. Paigaldame maanteede riskikohtadesse veelgi enam kiiruskaameraid. Kiiruskaamerad aitavad aastas säästa hinnanguliselt 40-50 inimest. Toetame isekustuvate sigarettide legaliseerimist, mis vähendavad oluliselt tule õnnetuste ja tulesurmade arvu. Peame vajalikuks tugeva ühendhäirekeskuse loomist ning ühele hädaabinumbri (112) üleminekut. Vigastussurmade, kaasa arvatud suitsidiaalsuse vähendamiseks peame oluliseks luua riiklikult rahastatavate usaldustelefonide võrgustik. Toetame vabatahtlike päästjate tegevust.

## Tugev ja kindel riik ja õigussüsteem - õiglane eesti

Seisame läbipaistva ja õiglase Eesti eest, kus on tagatud inimeste võrdne kohtlemine ja põhiõiguste kaitse. Riiki saab muuta läbipaistvamaks vaid paljude abinõude koosmõjus - suurendades avalikustamist, lihtsustades menetlusi, parandades järelevalvete toimivust ja tõstes korruptsiooni avastamisele eraldatavate summade suurust. Peame tähtsaks tugevdada riigi võimekust avastada varjatud olemusega kuritegusid, nagu korruptsiooni- ja majanduskuriteod.

83. **Riigi läbipaistvus ja korruptsiooni tõkestamine:** IRLi ettepanekul anti 2007. aastal Kaitsepolitseiametile korruptsioonikuritegude uurimispädevus Eesti kuue suurema omavalitsuse üle. Peame vajalikuks anda KAPO-le uurimisõigus kõikide omavalitsuste üle. Võtame vastu uue korruptsioonivastase seaduse. Uuendame korruptsioonivastast strateegiat „Aus riik“, mis IRLi juhtimisel võeti esimest korda vastu 2004. aastal.

84. **Riigi õigusabi ja kohtukulud:** Laiendame abivajajate võimalusi riigi õigusabi saamiseks. Selleks tõstame riigi õigusabi määrasid ja



teadvustame ühiskonnale senisest enam riigi õigusabi saamise võimalusi. Näeme vajadust vähendada kohtukulusid tsiviilasjades (sealhulgas riigilõive), samuti täitemenetlusega seotud kulusid.

**85. Kodakondsus- ja immigratsioonipoliitika.** Kodakondsuspoliitika põhimõtteid ei muudeta. Jääme kindlaks seisukohale, et topeltkodakondsus ja eesti keele nõuete lahjendamine kodakondsuse andmisel ei vasta Eesti huvidele. Jätkame senist konservatiivset immigratsioonipoliitikat. Kasvatame riigi võimekust tegeleda üha kasvava Euroopa-suunalise põgenike vooluga.

## Keskkond - inimtegevuse ja looduskeskkonna tasakaal

Eesti majandusedu ei tohi tulla meie ja meie laste elukeskkonna arvelt. Eesti ei tohi olla koht, kus looduse pöördumatu hävitamine on konkurentsieelis. Keskkonnapoliitikat kujundades lähtume sellest, et meie elukeskkond paraneks, riskid meie elule ja tervisele väheneksid ja meie lastel oleks ka tulevikus võimalik nautida vähemalt sama mitmekesist ja puhast keskkonda kui meil on praegu. Meie roheline mõtteviis toetub sellele, et hooliva ja vastutustundliku toimimisega saavad loodushoid ja majanduskasv teineteist toetada, luues nii kogu ühiskonnale täiendavaid võimalusi. Selle eeldus on teadlik planeerimine, vastutustundlik tarbimine ning end maailmas tõestanud keskkonnasäästlike tehnoloogiate rakendamine ning uute tehnoloogiate väljatöötamine Eestis. Samas ei ole loodushoid ja majanduskasv üksteist välistavad eesmärgid. Kui poliitikat kujundada õigesti, siis nad pigem toetavad üksteist, luues nii kogu ühiskonnale täiendavaid võimalusi. Suuri, nii inim- kui ka looduskeskkonda mõjutavaid otsuseid ei tohi teha umbropsu.

**86. Säästlik tarbimine.** Peame säästlikku tarbimist parimaks keskkonna- ja energiapoliitikaks ning jätkame vahendite suunamist energiasäästu projektidesse. Pooldame jäätmekäitluses taaskasutuse jõulist edendamist. Selleks seisame prügi ladustamise õiglase hinnastamise ning taaskasutuse võimalikult mugavaks muutmise eest. Oleme avatud uue põlvkonna elektriautode kiirele kasutuselevõtule. Seisame selle eest, et riigihangetes arvestataks keskkonnahoiu põhi mõtetega. Säästliku tarbimise eeskujudeks peavad saama riigi- ja kohaliku sektori asutused ise.

**87. Läänemere kaitse.** Läänemere kaitseks suurendame praegu äärmiselt madala katastroofide likvideerimise võimekuse rahvusvaheliselt nõutud tasemele. Puhas Läänemeri on meie kõigi ühine rikkus ja riik peab täitma oma lubadused selle eest seista. Lepime kokku merealade planeerimise ja merre ehitamise põhimõtted.

**88. Bioloogiline mitmekesisus ja looduse kaitse.** Seisame bioloogilise mitmekesisuse eest, toetades pärandkoosluste hooldamist ning haruldaste liikide elupaikade kaitset. Tagame piisava keskkonnajärelevalve ja vaatame üle karistused looduse kuritarvitajatele.

## Kaitsepoliitika

Eesti riik on meie rahvusliku kestmise aluseks ja tagajaks - IRL peab riigikaitse vastutustundlikku korraldamist valitsuse ja kogu rahva esmaseks ülesandeks. Riigikaitse on enam kui sõjaline kaitsevõime, see on laiapõhjalisele kaitsetahtele ja kaitseväekohustusele üles ehitatud riigikaitseline tegevus, milles osalevad lisaks Kaitseväele ja Kaitseliidule erinevad asutused ja organisatsioonid ning erasektor, vabasektor ja avalikkus.

**89. Ajateenistus peab jääma.** IRL säilitab kohustusliku ajateenistuse ning seisab vastu katsetele üle minna palgaarmeele.

**90. Kindel rahastamine.** Viime sõjalise riigikaitse kulutused aastal 2012 tasemele 2% SKP-st ja jätkame selle taseme hoidmist. Lõpetame Ämari lennubaasi väljaehitamise ja alustame Jägala linnaku ehitusega.

**91. Koostöö partneritega.** Süvendame ja tihendame praktilist riigikaitsealist koostööd - kaitseplaneerimist, õppusi, ühishankeid - NATO raames, samuti teiste Põhjala ja Balti riikidega.

**92. Küberkaitse.** Peame küberkaitsealast tegevust prioriteetseks suunaks siseriiklikult ja rahvusvahelises koostöös. Arendame küberkaitse osaks Eesti rahvusvahelisest kaubamärgist.

**93. Rahvusvaheline kaitsekoostöö.** Peame liitlaskohuste täitmist läbi osaluse välismissioonidel rahvusvahelise kaitsekoostöö keskseks elemendiks.

**94. Tugev Kaitseliit.** Kaitseliit kui kodanikualatusel põhinev riigikaitseorganisatsioon vajab jätkuvat tugevdamist. Tagame Kaitseliidule stabiilse rahastamise osana sõjalise riigikaitse eelarvest.

## Välispoliitika - Eesti ja maailm

Eesti välispoliitiline missioon peab lähtuma vabaduse ja vastutuse tasakaalust ning teadmisest, et vaba rahva kohus on kaitsta neid, kelle vabaduspüüdlusi ahistatakse. Meie eesmärk on luua Eestile maailmasuhtluses aktiivse ning tõsiselt arvestatava riigi tunnus, seista oma kodanike ja ettevõtete huvide eest. Selleks järgime alljärgnevaid põhimõtteid.

**95. Tõhus EL ja NATO toimimine.** Eesti rahvuslikes huvides on ELi ja NATO efektiivselt toimiv ning liikmesriikide ühishuve kaitsev poliitika. Eesti tegevus peab olema suunatud selle eesmärgi saavutamisele ning tugevdamisele.

**96. Tugevam välismajanduspoliitika.** Eesti tuleviku ja rahvusvahelise konkurentsivõime kindlustamiseks pöörame senisest enam tähelepanu välismajanduspoliitikale ning muudame eri ametkondade koostöö sel alal efektiivsemaks ja eesmärgipärasemaks.

**97. Balti ja Põhjala koostöö.** Toetame koostöö tugevdamist Balti riike ja Põhjamaid ühendavas Baltoskandias, millel on kõik eeldused kujuneda maailma majanduse ja innovatsiooni oluliseks tõmbekeskuseks.

**98. Partnerlus USA-ga.** Peame oluliseks heade suhete edasist süvendamist Ameerika Ühendriikidega. Eesti jätkab aktiivset poliitikat ELi ja



Ameerika Ühendriikide strateegilise partnerluse kinnistamiseks.

99. **Praktilised sammud Eesti-Vene suhetes.** Toetame konkreetseid ja praktilisi algatusi Eesti-Vene suhetes. Vastastikuse usalduse suurendamiseks on möödapääsmatu edendada heanaaberlikkusel põhinevat ja vastastikust kasu silmaspidavat suhtlust.

100. **Eesti esindatus maailmas.** Peame oluliseks, et Eesti avardaks välispoliitilist ja diplomaatilist võimekust maailma eri regioonides, eeskätt Aasia, Lähis-Ida ning Ladina-Ameerika suunal. Hiina, India, Jaapani ja Araabia maailma paremaks tundmaõppimiseks panustame keeleõppesse, kohapealsesse stažeerimisse, professionaalsuse arendamisse ja koostöösse ülikoolidega.